

УДК 631.16

Є. М. Руденко,

к. е. н., ст. викладач кафедри фінансів,

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ЗАСТОСУВАННЯ "ЗОЛОТОГО ПРАВИЛА ЕКОНОМІКИ" ДЛЯ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ye. Rudenko,

senior teacher of the department of Finance

Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaev

APPLYING THE "GOLDEN RULE ECONOMY" FOR ASSESSMENT OF BUSINESS ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

В статті проведений аналіз ділової активності сільськогосподарських підприємств на основі застосування "золотого правила економіки". Відповідно до мети були поставлені завдання оцінити ділову активність підприємств в цілому по Україні, по галузі сільського господарства і по окремих сільськогосподарських підприємствах; розробити рекомендації щодо збалансування показників "золотого правила економіки" і підвищення ділової активності. В результаті оцінки ділової активності за допомогою "золотого правила економіки" підприємств України і галузі сільського господарства запропоновані рекомендації щодо її підвищення: оптимізація структури капіталу, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, зниження витрат, ціновий моніторинг.

The article paper conducted analyze business activity of agricultural enterprises based on the "golden rule of economy" and search for directions to improve it. In accordance with the purpose, tasks were set to evaluate business activity of enterprises in general in Ukraine, at the agriculture sector and separate agricultural enterprises, to develop recommendations for balancing the indicators of the "golden rule of economy" and the increase business activity. The assessment of business activity through the "golden rule of economy" of Ukrainian enterprises and agriculture industry provide recommendations on improving it: optimization of structure capital, more efficient use of financial resources, lower costs, and price monitoring.

Ключові слова: фінансовий стан, ділова активність, розвиток, "золоте правило економіки".

Key words: financial condition, business activities, development, "golden rule of economy".

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Господарська самостійність підприємства та відповідальність за результати діяльності в ринкових умовах породжують необхідність моніторингу фінансового стану для недопущення виникнення кризи. Нині зростає роль оцінки фінансового стану підприємства та його складових: платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності з метою пошуку шляхів його зміцнення. В економічних умовах, що склалися на сьогоднішній день в Україні, сільськогосподарські підприємства все частіше стикаються з проблемою підвищення ділової активності для забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів, прискорення їх руху, а

також просування фірми на ринку продукції, підвищення конкуренто-спроможності. Усі ці аспекти поєднує у собі поняття "ділова активність підприємства. В ринковій економіці саме ділова активність фірми і визначає її шанси на виживання і отримання прибутку, тому питання оцінки сучасного рівня ділової активності сільськогосподарських підприємств та пошуку шляхів її підвищення є надзвичайно актуальними.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням питань обґрунтування сутності ділової активності підприємства та удосконалення методики її оцінки займалося бага-

то вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ю.М. Тютюнник [1], М.Я. Коробов [2], М.Д. Білик [3], І.О. Школьник, С.В. Леонов, І.М. Боярко [4], Т.Б. Надтока, А.Г. Виноградов [5], А.П. Дорошенко [6], О.А. Гарасюк [7], Ю.О. Меречина [8] та ін. Беручи до уваги значні напрацювання учених стосовно ділової активності підприємства актуальними щодо подальших досліджень залишаються питання аналізу сучасного стану ділової активності сільськогосподарських підприємств.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

У рамках окресленої проблематики метою статті є аналіз ділової активності сільськогосподарських підприємств на основі застосування "золотого правила економіки", розробка рекомендацій і пошук напрямів підвищення ділової активності в сучасних економічних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття "ділова активність" являє собою, можливо, не цілком вдалий переклад англomовного терміну "business activity", який якраз і характеризує відповідну групу коефіцієнтів із системи показників оцінки фінансового стану суб'єктів підприємницької діяльності [2].

Нерідко ділову активність зводять до сукупності показників, що характеризують оборотність використовуваних ресурсів та фактично виражають собою ефективність використання матеріальних ресурсів. Проте таке тлумачення є досить звуженим.

Ділова активність це багаторівнева та багатогранна категорія, яка стає інтегральною характеристикою сільськогосподарського підприємства в ринкових умовах, щодо його відповідності зовнішнім економічним умовам. Ділова активність сільськогосподарських підприємств — це мотивований процес управління ефективністю господарської діяльності підприємств, спрямований на збільшення трудової зайнятості, забезпечення розвитку економічних відносин та національної економіки в цілому [1; 8].

Слушною, на нашу думку, є пропозиція розрізняти ділову активність у широкому та вузькому розумінні, висловлена науковцем М.Я. Коробовим. У широкому розумінні вона означає весь спектр зусиль, спрямованих на просування фірми на ринках продукції, праці, капіталу. У вузькому розумінні в контексті аналізу фінансово-господарської діяльності вона означає поточну виробничу й комерційну діяльність підприємства [2, с. 341].

Ділова активність підприємства оцінюється сукупністю кількісних і якісних параметрів, серед яких зростання економічного потенціалу підприємств, обсяги поставок на експорт, імідж підприємства, його соціальна і природоохоронна активність [7, с. 63].

Часто аналіз ділової активності підприємства зводиться науковцями до оцінки коефіцієнтів оборотності активів та капіталу, а також показників рентабельності. Проте такий аналіз має ряд обмежень у застосуванні. Зокрема статичність аналізу фінансових коефіцієнтів, що не дає змоги оцінити динаміку розвитку підприємства; відсутність єдиного інтегрального показника ділової активності для узагальнення і прийняття стратегічних рішень; складність визначення галузевих (нормативних) значень коефіцієнтів у підприємств з широкою виробничою спеціалізацією і ін. [5].

Враховуючи характерні риси сучасного підприємства як цілеспрямованість, динамізм, саморозвиток необхідно визнати, що для оцінки їх ділової активності поряд з фінансовими коефіцієнтами доцільно використовувати співвідношення темпів зміни основних показників розвитку підприємства, яке у фінансовому аналізі дістало назву "золоте правило економіки підприємства" [1; 3; 5; 6]. "Золоте правило економіки" є найбільш загальним вираженням темпів зміни ділової активності і характеризує даний процес як співвідношення темпів зростання чистого прибутку, доходу підприємства та його майна. Таким чином, дане правило спирається на характеристиці ділової активності як категорії, що характеризує рівень ефективності використання вкладених ресурсів в динаміці.

"Золоте правило економіки" можна відобразити формулою [3—5]:

$100\% < T3(A) < T3(BK) < T3(ЧД) < T3(ЧП)$,
де $T3(A)$ ланцюговий темп зростання активів підприємства;

$T3(BK)$ ланцюговий темп зростання власного капіталу підприємства;

$T3(ЧД)$ ланцюговий темп зростання чистого доходу (виручки) від реалізації товарів, робіт, послуг підприємства;

$T3(ЧП)$ — ланцюговий темп зростання чистого прибутку підприємства.

Перша нерівність ($100\% < T3(A)$) означає, що економічний потенціал підприємства зростає, тобто розширюються масштаби його діяльності [3, с. 373].

Друга нерівність ($T3(A) < T3(BK)$) означає, що поряд із загальною сумою авансованого капіталу відбувається збільшення власного ка-

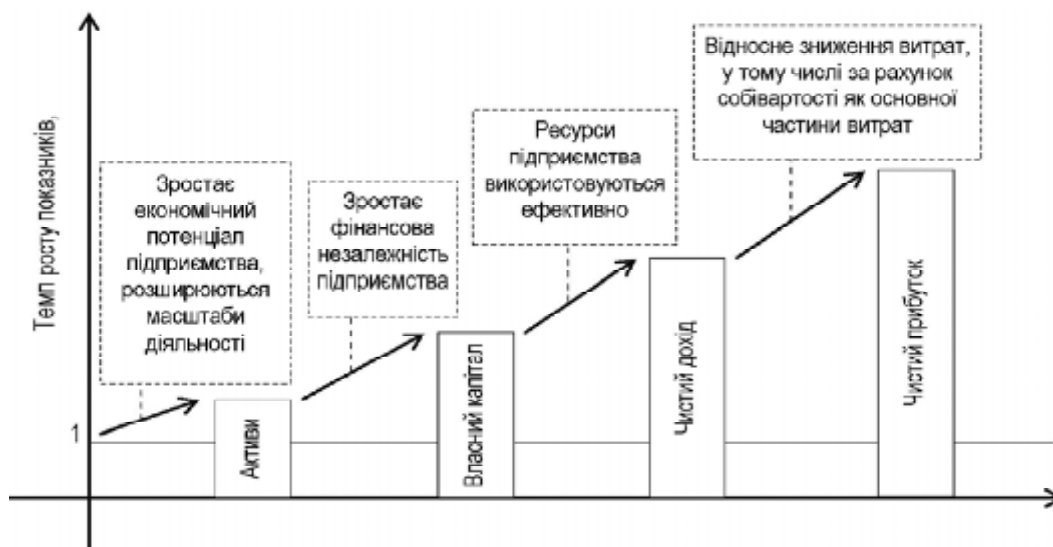

Рис. 1. Зображення логіки "золотого правила економіки"

Джерело: [5].

піталу підприємства, тобто підтримується або зростає фінансова автономія підприємств і його фінансова стійкість.

Третя нерівність ($TЗ(ВК) < TЗ(ЧД)$) вказує на те, що в порівнянні із збільшенням економічного потенціалу обсяг реалізації підвищується більш високими темпами, тобто ресурси комерційної організації використовуються більш ефективно, підвищується віддача з кожної грошової одиниці, вкладеної в компанію [3, с. 373].

Із четвертої нерівності ($TЗ(ЧД) < TЗ(ЧП)$) видно, що прибуток зростає випереджальними темпами порівняно з активами і доходом від реалізації, що свідчить про відносне зниження

витрат виробництва та обігу як результат дій, спрямованих на оптимізацію технологічного процесу і взаємовідносин з контрагентами [1; 3].

Однак можливі також відхилення від цієї ідеальної залежності, які не завжди слід розглядати як негативні. Причинами порушення системи нерівності можуть бути освоєння нових перспективних напрямів застосування капіталу, реконструкція та модернізація діючих виробництв, упровадження продуктивних нововведень тощо. Така діяльність завжди пов'язана із значним вкладенням фінансових, матеріальних, інтелектуальних ресурсів, які порушу-

Таблиця 1. Показники "золотого правила економіки" підприємств України за 2008–2012 рр.

Показник	2009 р. до 2008 р.	2010 р. до 2009 р.	2011 р. до 2010 р.	2012 до 2011
Усього по галузях*				
Ланцюговий темп зростання чистого прибутку ТЗ(ЧП), %	9,5	137,5	487,5	51,7
Ланцюговий темп зростання чистого доходу від реалізації ТЗ(ЧД), %	87,2	122,2	125,1	103,0
Ланцюговий темп зростання власного капіталу ТЗ(ВК), %	110,9	110,5	112,0	117,9
Ланцюговий темп зростання активів ТЗ(А), %	122,0	113,5	112,1	115,5
Сільське, лісове та рибне господарство				
Ланцюговий темп зростання чистого прибутку ТЗ(ЧП), %	131,0	226,4	147,6	105,7
Ланцюговий темп зростання чистого доходу від реалізації ТЗ(ЧД), %	127,6	119,4	131,8	124,6
Ланцюговий темп зростання власного капіталу ТЗ(ВК), %	120,4	119,6	136,8	123,2
Ланцюговий темп зростання активів ТЗ(А), %	126,3	111,4	128,4	125,8

* Дані наведено без урахування результатів діяльності банків і бюджетних установ. Дані уточнено з урахуванням зміни підприємствами їх основного виду діяльності.

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

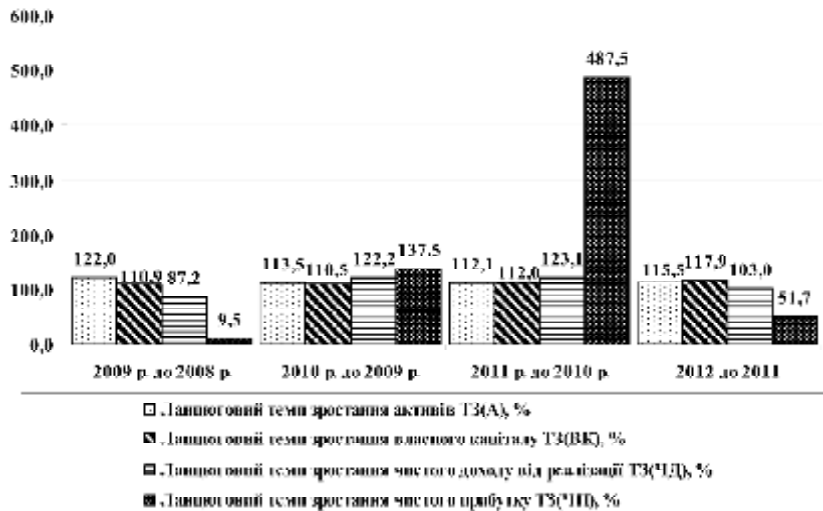

Рис. 2. Виконання "золотого правила економіки" підприємствами України

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

ють наведене співвідношення показників, але це не свідчить про зниження ділової активності підприємства [3, с. 373].

Наочно "золоте правило економіки" зображено на рисунку 1.

"Золоте правило економіки" узагальнено відбиває найбільш бажану тенденцію розвитку підприємства чи групи підприємств, адже завжди бажано, щоб активи підприємства зростали (що означало б розширення масштабів діяльності підприємства), власний капітал зростав вищими темпами ніж активи (збільшення фінансової незалежності), чистий дохід (виручка) від реалізації товарів робіт послуг зростав швидшими темпами ніж зростають активи (ефективне використання ресурсів), чистий прибуток

зростав швидшими темпами ніж чистий дохід (відносне скорочення витрат) [4]. Розглянемо динаміку показників "золотого правила економіки" підприємств України за 2008—2012 рр. (табл. 1). Слід сказати, що дослідження тенденції 2013—2014 рр. на разі є неможливим через відсутність даних офіційної статистики, необхідних для такого аналізу.

Як видно із таблиці 1, у 2009 р. по відношенню до 2008 р. "золоте правило економіки" для підприємств України повністю порушувалося. У 2010 р. порівняно з 2009 р. хоча темпи зростання показників були більші за 100, проте власний капітал зростав повільнішими темпами ніж активи підприємств. Це свідчить про зростання фінансової залежності підприємств

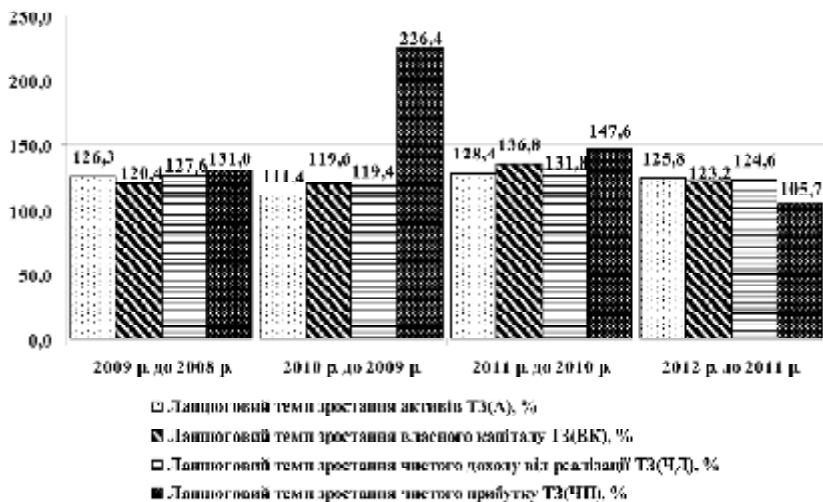

Рис. 3. Виконання "золотого правила економіки" підприємствами галузі сільського, лісового та рибного господарства України

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Таблиця 2. Напрями поліпшення ділової активності та виконання "золотого правила економіки" підприємств України

Вид економічної діяльності	Проблема	Напрямок її вирішення
Підприємства усіх видів економічної діяльності	Зростання фінансової залежності	Оптимізація структури капіталу, підвищення ефективності використання наявних фінансових ресурсів, грамотне залучення позикових ресурсів
	Низький темп зростання чистого доходу порівняно з темпами зростання активів та власного капіталу	Моніторинг зміни цін реалізації сільськогосподарської продукції, пошук шляхів більш ефективного використання ресурсів
	Тенденція до зниження прибутковості, в окремі роки збитковість, нестійка динаміка прибутку	Пошук внутрішніх важелів фінансової стабілізації підприємства, оптимізація витрат, ресурсозбереження, пошук більш вигідних ринків збуту продукції, інтенсифікація
Сільське, лісове та рибне господарство	Зростання фінансової залежності	Оптимізація структури капіталу, підвищення ефективності використання наявних фінансових ресурсів, грамотне залучення позикових ресурсів
	Нестійка динаміка темпів зростання чистого доходу	Однією з причин цього є динаміка цін та інфляція, а отже, напрямами вирішення можуть бути ціновий моніторинг, пошук більш вигідних ринків збуту, підвищення конкурентоспроможності. Зниження витрат виробництва і реалізації, ресурсозбереження
	Зниження темпів приросту чистого прибутку	Зниження собівартості продукції, запровадження ресурсоощадних технологій, оптимізація витрат, пошук інших резервів підвищення прибутковості

Джерело: пропозиції автора.

від позикових коштів. У 2011 р. порівняно з 2010 р. темп зростання прибутку був дуже високим, при цьому темп зростання вартості активів і власного капіталу були майже однаковими, а чистий дохід зріс лише на 23,1 %. Темп зростання активів у 2012 р. порівняно з попереднім роком становив 115,5 %, разом з тим темп зростання капіталу був ще вище — 117,9 %. Отже, фінансова незалежність підприємств зростає. Поряд з цим темп зростання чистого доходу був нижчим, що є порушенням "золотого правила" і свідчить про неефективне використання ресурсів. Темп зміни чистого прибутку у 2012 р. був менший за 100 %, тобто відбулося зниження прибутковості, що теж є негативним явищем.

По галузі сільського, лісового та рибного господарства теж відбувається порушення "золотого правила". У 2009 р. по відношенню до 2008 р. темп зростання власного капіталу був нижчим за темп зростання активів, що свідчить про те, що приріст доходу та прибутку досягається за рахунок позикових фінансових ресурсів і знижується фінансова незалежність підприємств галузі. Також у 2010 р. та у 2011 р. відбувалося відставання ланцюгового темпу зростання чистого доходу від темпу зростання власного капіталу, що означає зниження ефективності використання капіталу і уповільнення оборотності фінансових ресурсів.

Чистий прибуток зростає швидшими темпами, ніж дохід від реалізації, а отже, відбувається відносне скорочення витрат на виробництво і реалізацію продукції. Виняток становить

темп зростання чистого прибутку у 2012 р. — лише 105,7 % при зростанні чистого доходу на 24,6 % порівняно з попереднім роком. А оскільки поряд з цим у 2012 р. темп зростання чистого доходу був нижчим від темпу зростання активів, можна стверджувати, що відбувається зростання витрат і зниження ефективності використання ресурсів на підприємствах галузі.

Більш наочно виконання "золотого правила економіки" показує рисунок 2.

На рисунку 2 видно, що для підприємств України характерним є переважаюче зростання активів над власним капіталом та нестійка динаміка прибутковості. Знижується фінансова незалежність підприємств, оскільки темп зростання власного капіталу нижчий, ніж темп зростання активів. Спадна динаміка прибутковості і зростання фінансової залежності призводить до недотримання "золотого правила економіки".

Для галузі сільського господарства характерні вищі темпи приросту показників (рис. 3), проте існує певна їх розбалансованість.

Одразу привертає увагу переважаючий темп зростання чистого прибутку у 2010 р. по відношенню до 2009 р., а також майже повністю дотримана відповідність між темпами зростання показників. Темп зростання чистого доходу лише на 0,2 пп нижчий від темпу зростання власного капіталу. Перевищення темпу приросту чистого доходу над активами, а прибутку над приростом чистого доходу свідчить про більш ефективне використання ресурсів та відносне зниження витрат. У 2011 р. по відно-

Таблиця 3. Показники "золотого правила економіки" окремих сільськогосподарських підприємств Чугуївського району Харківської області за 2008–2012 рр.

Показники	Сума за рік, тис. грн.					Ланцюговий темп зростання, %			
	2008	2009	2010	2011	2012	2009 до 2008 р.	2010 до 2009 р.	2011 до 2010 р.	2012 до 2011 р.
Агрофірма "Чугуївська" ТОВ Чугуївського району Харківської області									
Чистий прибуток	-1012,0	-1707,0	1724,0	1509,0	2385,0	-68,7	201,0	87,5	158,1
Чистий дохід від реалізації	3619,0	4779,0	5472,0	3411,0	5540,0	132,1	114,5	62,3	162,4
Середньорічна вартість власного капіталу	5346,5	3368,5	3377,0	4993,5	6633,5	63,0	100,3	147,9	132,8
Середньорічна вартість активів	7631,5	7472,5	5717,5	6193,0	7322,0	97,9	76,5	108,3	118,2
СТОВ "Маяк" Чугуївського району Харківської області									
Чистий прибуток	322,0	173,0	394,0	781,0	99,0	53,7	227,7	198,2	12,7
Чистий дохід від реалізації	4803,0	4935,0	6727,0	7465,0	6949,0	102,7	136,3	111,0	93,1
Середньорічна вартість власного капіталу	5193,0	5440,5	5724,0	6311,5	7770,5	104,8	105,2	110,3	123,1
Середньорічна вартість активів	6886,0	7580,0	7553,0	7833,0	9156,5	110,1	99,6	103,7	116,9
ТОВ "Агросервіс" ЛТД Чугуївського району Харківської області									
Чистий прибуток	4926,0	6457,0	7073,0	12294,0	7730,0	131,1	109,5	173,8	62,9
Чистий дохід від реалізації	12361,0	29999,0	27317,0	34647,0	46268,0	242,7	91,1	126,8	133,5
Середньорічна вартість власного капіталу	15754,0	21447,5	28210,5	37894,0	47906,0	136,1	131,5	134,3	126,4
Середньорічна вартість активів	20967,5	26926,0	30535,5	39795,0	49527,5	128,4	113,4	130,3	124,5

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємств.

шенню до 2010 р. темп зростання чистого доходу був нижчим від темпу зростання власного капіталу. А в 2012 р. темп приросту чистого прибутку був найнижчим за весь період. А отже, прибутковість підприємств має усталену тенденцію до зниження, уповільнились темпи зростання власного капіталу, чистого доходу, а особливо активів підприємства, що теж свідчить про уповільнення динаміки розвитку підприємств галузі і недотримання "золотого правила економіки підприємства".

Проаналізувавши у загальному вигляді ділову активність підприємств України і зокрема по галузі сільського господарства, можна дати певні рекомендації щодо її підвищення (табл. 2).

Виявлені в результаті дослідження ділової активності підприємств проблемні питання свідчать про необхідність запровадження системних змін у фінансово-господарській діяльності суб'єктів господарювання. Зокрема необхідними є пошук внутрішніх важелів фінансової стабілізації підприємства, збільшення чистого грошового потоку, проведення заходів оптимізації структури капіталу, підвищення ефективності виробництва тощо.

Розбалансування "золотого правила економіки" відбувається і на рівні окремих підприємств. Дослідження ділової активності, зокрема дотримання вказаного правила було здійснено за даними сільськогосподарських підприємств Чугуївського району Харківської області. В таблиці 3 подано розрахунок показників "золотого правила економіки" для підприємств, які відрізняються за розмірами та спеціалізацією: Агрофірма "Чугуївська" займається виключно виробництвом продукції рослинництва, площа сільськогосподарських угідь у 2012 р. складала 1640 га, середньорічна чисельність працівників — 26 осіб; у СТОВ "Маяк" питома вага продукції тваринництва у 2012 р. складала 47,7 %, площа сільськогосподарських угідь — 2322 га, середньорічна чисельність працівників — 60 осіб; у ТОВ "Агросервіс" ЛТД тваринництво займало 52,8 % товарної продукції 2012 р., площа сільськогосподарських угідь — 5861 га, середньорічна чисельність працівників — 158 осіб.

В Агрофірмі "Чугуївська" у 2009—2010 рр. були суттєві диспропорції в темпах розвитку. Переважаючий темп зростання вартості власного капіталу у 2011 р. свідчив про неефек-

тивність використання ресурсів. У 2012 р. ситуація була більш збалансованою, спостерігався лише переважаючий темп зростання чистого доходу над чистим прибутком, що свідчить про зростання собівартості продукції. Таким чином, в Агрофірмі "Чугуївська" протягом досліджуваного періоду зафіксовані порушення правила "золотого правила економіки", лише у 2012 р. воно було майже дотримане (крім відставання росту прибутку).

Кращою порівняно з Агрофірмою "Чугуївська" була ділова активність СТОВ "Маяк". Зокрема у 2010—2011 рр. "золоте правило економіки" повністю дотримано: приріст чистого прибутку перевищував приріст чистого доходу, а отже, собівартість знижувалась, темпи приросту власного капіталу були меншими, ніж чистого доходу, це означає, що ресурси використовувались ефективно, і відбувалося нарощування активів підприємства. А у 2012 р. ситуація була цілком протилежною: низька прибутковість, зниження дохідності і падіння ділової активності підприємства.

ТОВ "Агросервіс" ЛТД за досліджений період тільки у 2011 р. ситуація була близькою до дотримання "золотого правила економіки", проте збалансованого стану показників розвитку так і не було досягнуто. У 2009 р. порівняно з 2008 спостерігалось стрімке зростання доходу від реалізації — у 2,4 раза, а темп приросту чистого прибутку становив 31,1 %. При цьому вартість власного капіталу зросла більш швидкими темпами, ніж вартість активів. Зростання власного капіталу продовжувалось і у 2010 р. на рівні 131,5 %. Поряд з цим, відбувалася спадна тенденція зміни доходу від реалізації, а темп зростання чистого прибутку був на рівні 109,5 %. У 2011 р. відбувалося лише відставання темпу приросту чистого доходу від реалізації, а в 2012 р. — чистого прибутку. Таким чином, головним дестабілізуючим фактором на підприємстві є нестійка динаміка доходу від реалізації і прибутку зумовлена більшою мірою зовнішніми факторами. В такому випадку для підвищення ділової активності підприємства можна порекомендувати здійснення цінового моніторингу і вивчення динаміки ринку для реагування на зміни цінової кон'юнктури та вигідного збуту виробленої продукції.

Підвищення темпів зростання основних показників в умовах ринку є одним із найважливіших завдань кожного економічного суб'єкта, вирішення якого тісно пов'язане із забезпеченням останнього ефективними засобами виробництва, впровадженням ресурсозберігаючих технологій та застосуванням досконалих форм

управління. Ми поділяємо позицію М.Д. Білика, що проблема забезпечення зростання основних темпових показників має формуватися на принципово новому підході. Так, підвищення темпів зростання основних показників має бути досягнуто не будь-якою ціною, а вибором оптимального варіанта розвитку, який передбачає мінімальне витрачання виробничо-фінансових ресурсів. Крім того, масштаби виробництва мають оцінюватися з обов'язковим урахуванням рівня конкурентоспроможності продукції та ступенем задоволення ними потреб ринку. Нарешті, проблема динамічного зростання оціночних показників має розглядатися з позиції довгострокової перспективи, протягом якої в певні періоди можливе навіть зниження їх рівнів задля утворення резерву подальшого розвитку [3, с. 374].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Динамічна оцінка ділової активності підприємства за допомогою "золотого правила економіки" є більш доцільною в сучасних умовах, ніж статичні методики, оскільки являється інтегральною оцінкою загальної ефективності підприємства і може бути використана при дослідженні темпів його розвитку. В результаті дослідження виявлено, що динаміка ділової активності як в цілому по галузі та і по окремих сільськогосподарських підприємствах вказує на відсутність сталості їх розвитку і необхідність пошуку напрямів фінансової стабілізації.

За результатами дослідження для вказаних підприємств можна дати кілька рекомендацій стосовно поліпшення їх ділової активності.

По-перше, необхідно мати на увазі, що у сучасних умовах суттєвий вплив на ділову активність справляє динаміка прибутковості підприємства, а отже, необхідно здійснювати пошук резервів збільшення прибутку таких, як зниження собівартості, економія ресурсів, підвищення якості, якщо витрати на ці заходи є обґрунтованими, а також моніторинг ринку на предмет зміни цін на продукцію, пошук вигідних умов збуту, робота з партнерами та ін.

По-друге, для вітчизняних сільськогосподарських підприємств характерною є нестача обігових коштів і для підвищення ділової активності необхідне прискорення обертання обігових коштів шляхом інкасації дебіторської заборгованості, надання різноманітних послуг, переробки сільськогосподарської продукції, налагодження тісних економічних зв'язків з партнерами стосовно збуту тощо.

По-третє, розбалансованість показників "золотого правила економіки" спостерігалася і стосовно темпів приросту власного капіталу і активів, тому необхідно здійснювати пошук оптимальної структури капіталу шляхом розробки економіко-математичних моделей оптимізації структури капіталу з максимізацією прибутку.

Таким чином, однією з основних причин низького рівня ділової активності сільськогосподарських підприємств є нестійка динаміка їх прибутковості, в окремі роки збитковість, зумовлена зростанням цін на фактори виробництва і ціновим диспаритетом. Свій негативний вплив у ці процеси вносить і фінансова криза. Недостатність оборотних коштів підприємств призводить до подальшого зростання фінансової залежності сільськогосподарських підприємств від позикових джерел. На багатьох сільськогосподарських підприємствах відбувається скорочення обсягів реалізації продукції (особливо в тваринництві), неефективним є використання наявних ресурсів.

Недотримання "золотого правила економіки" свідчить про глибокі структурні диспропорції сільськогосподарських підприємств, відсутність стабільності їх розвитку і необхідності змін як на державному рівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання. Запропоновані напрями збалансування темпів зміни основних показників розвитку підприємства на основі аналізу дотримання "золотого правила економіки" дадуть змогу підвищити ділову активність сільськогосподарських підприємств і галузі в цілому.

Література:

1. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. [Частина 2] / Ю.М. Тютюнник. — Полтава: РВВ ПДАА, 2009. — 399 с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посібник / М.Я. Коробов. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2009. — 378 с.
3. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Пригуляк, Н.Ю. Невмержицька. — К.: КНЕУ, 2005. — 592 с.
4. Фінансовий стан підприємств України: аналітичний статистичний огляд / І.О. Школьник, С.В. Леонов; І.М. Боярко та ін.; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". — Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. — 69 с.

5. Надтока Т.Б. "Золотое правило экономики предприятия" как индикатор экономической активности предприятия / Т.Б. Надтока, А.Г. Виноградов // Научные работы Донецкого НТУ. Серия: экономическая. — 2009. — Вып. 36—1. — С. 80—86.

6. Дорошенко А.П. Напрями оцінки ділової активності сільськогосподарських підприємств / А.П. Дорошенко // Научные работы Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. — 2012. — Вып. 5. — Т. 3. — С. 112—116.

7. Гарасюк О.А. Проблеми щодо сутності поняття "ділова активність підприємства" / О.А. Гарасюк, М. Ю. Ігнатенко // Вісник КТУ. — 2010. — № 22. — С. 62—68.

8. Меречина Ю.О. Теоретичні основи дослідження ділової активності сільськогосподарських підприємств / Ю.О. Меречина // Вісн. Харк. нац. аграр. ун-ту. Сер. "Екон. науки". — 2012. — № 6. — С. 25—34.

References:

1. Tiutiunnyk, Yu.M. (2009), *Financovyj analiz [Financial Analysis]*, RVV PDAА, Poltava, Ukraine.
 2. Korobov, M.Ya. (2009), *Finansovo-ekonomichnyj analiz diial'nosti [Financial and economic analysis of activity enterprises]*, Znannia, Kyiv, Ukraine.
 3. Bilyk, M.D. Pavlovs'ka, O.V. Prytulyak, N.M., Nevmerzhyts'ka, N.Yu. (2005), *Financovyj analiz [Financial Analysis]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.
 4. Shkol'nyk, I.O., Leonov, S.V., Bojarko, I.M. (2012), *Finansovyj stan pidpryiemstv Ukrainy [Financial standing of enterprises of Ukraine]*, DVNZ UABS NBU, Sumy, Ukraine.
 5. Nadтока, T.B. and Vynogradov, A.G. (2009), "The golden rule economy enterprise as an indicator of the economic activity of the enterprise", *Naukovi pratsi Donets'koho NTU. Serii ekonomichna*, vol. 36—1, pp. 80—86.
 6. Doroshenko, A.P. (2012), "Directions to assess business activities of agricultural enterprises", *Naukovi pratsi Poltav'skoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Serii "Ekonomichni nauky"*, vol. 5, no. 3, pp. 112—116.
 7. Harasiuk, O.A. Ihnatenko, M.Yu. (2010), "Problems to the essence of "business activity of the enterprise", *Visnyk KTU*, vol. 22, pp. 62—68.
 8. Merechyna, Yu.O. (2012), "Theoretical foundations of the research business activity of agricultural enterprises", *Visnyk Kharkivs'koho Natsional'noho ahrarnoho universytetu. Serii "Ekon. nauky"*, vol. 6, pp. 25—34.
- Стаття надійшла до редакції 11.08.2014 р.*